

059
D 36

DEBRECZENI

KÉPES

KALENDÁRIOM

INSIGNIA LIBERÆ & REGIÆ
CIVITATIS DÖBRÖCZEN

Széchenyi és Debrecen városa.

A magyarságnak szinte nemzeti folyója a kanyargó Tisza vize, amely valamikor rakoncátlanul hömpölygött végig az alföldi rónaságon és megfélekezése valóságos nemzeti feladat volt. Ennek végrehajtása Széchenyi István célkitűzése közé tartozott és ezt vasakarattal teljesítette. Munkája közben Debrecen városába vezette útja, ahol már előbb is tartózkodott, mint a Hessen-Homburg huszárezred fiatal kapitánya, miután már vitézül végigküzdötte a napoleoni háborút. Ittléte alatt ültetette magyar huszárságvárai vitézvári báró Simonyi József oster, a legvitézebb huszár, a róla nevezett Simonyi-gátat a Nagyerdő felé akácfa-csemetékéből, amelynek munkájában Széchenyi is résztvett. Ezeket az eredeti ültetésű fasorokat elvéhnedésük miatt 1885. évben cserélték ki új ültetésekkel, amikor gőzvasutat vezettek ki az árnyas Nagyerdőre.

De Debrecen városa, amikor Széchenyi a katonaságtól megválva, országos jelentőségű vezetője volt a magyar nemzetnek, hivatalosan is megtisztelte a legnagyobb magyart.

Legelőször a Széchenyi szellemében alapított Debreceni Casino-egylet választotta meg tiszteleti tagnak, egykori Debrecenben való tartózkodása után két évized mulva, az 1841. év tavaszán, amikor már az egész ország népének nagy tisztelete övezte körül nevét. Megválasztását a Casino-egyletnek intézett meglehangú levelében köszönte meg, mely 1841 július 1. napján Pesten van keltezve és díszes nyomású fejképpel ellátva. Ezen Budapest főváros dunai látképe díszlik és rajta láthatók már Széchenyi nagy alkotásai: egyik a tervezett Lánchíd, az akkori budai királyi palotával, másik a Duna-folyó hullámain úszó gőzhajóval. A levél a Casino nagybecsű irattárával együtt a Déri Múzeum letétjében van elhelyezve.

Azután Debrecen szabad királyi város magisztrátusa az egész Civitas nevében választotta meg Széchenyi István grófot a város díszpolgárává, amely megtiszteltetés — a nagy nemzeti munka vezetőjének szólt, vele együtt Deák Ferenc táblabíró részesült benne. A választás 1845 október 6. napján történt, amikor a gróf éppen Debrecenben tartózkodott és utána 1846 augusztus 5. napján jött megint Debrecenbe, személyesen köszönetet mondani a megtiszteltetésért.

De legemlékezetesebb volt Széchenyi Istvánnak Debrecen városában történt személyes megjelenése az 1845. esztendő őszén. Ez pedig a már akkor munkába vett Tisza-szabályozás nagy művével volt kapcsolatban, aminek folytán több napig tartózkodott a város falai között. Október 6. napjára volt kitűzése érkezése és pedig Vásárhelyi Pál hírneves nagy magyar mérnök társaságában, aki a Tisza-szabályozásnak első szervezője és mint ilyen Széchenyinek bizalmasai közé tartozott. Már előtte való napon megérkeztek Debrecenbe, ahol a Vásárhelyi nagybátyjának, Bökönyi Bekk Pálnak, Debrecen város királyi biztosának volt vendége. A dúsgazdag Bekk Pálnak, aki katonai mérnökképpen szerzett nagy földbirtokokat (így a téglási uradalmat is), két nagy emeletes kőháza állott a város piacterén, az egyik az úgynevezett Bekk-ház, jelenleg Tisza-palotának hívják, mert Bekk Pál után veje Dégenfeld Imre gróf családja révén Tisza Kálmánné örökölte, a másik pedig a későbbi Podmaniczky-ház a Kistemplom mellett, akkor a Bárczay kisasszonyok háza, akik közül Bárczay Anna Bekk Pálnak volt a felesége.

Ez a két régi nevezetes épület jeles történelmi emléke Debrecennek, melyekhez sok esemény fűződik, hiszen az egyik Széchenyi vendéghajléka volt, a másikban pedig a Vásárhelyi-féle Tisza-szabályozási tervek dolgoztak.

Széchenyi István gróf Bekk Pálon kívül a város akkori főbírája Poroszlay Fridrik piac-utcai házában és vendéglátó asztalának is megtisztelt vendége volt október 6. napján, de ugyanakkor elment a Casino helyiségébe is. Itt kifejezte, hogy mennyire gyönyörét találja annyi derék tősgyökeres magyar embernek együttlátásán. A vezetőség küldöttség által üdvözölte, amikor is az üdvözlésre adott válaszában két érdekes kijelentést tett. Az egyik az ázsiai származású magyar nemzet európai művelődési hivatásáról szólt, a másik pedig éppen Debrecen városára vonatkozott, amelyet a Tisza-szabályozás nagy műve által fellendülő magyar kereskedelem könnyített útjának tekintett Pest és Erdély keleti forgalma szempontjából. Egyúttal emléksorokat írt be a Casino megőrzött érdekes emlékkönyvébe is, a következőkben: „Azon nép, mely nemzetiségét hön ápolva, egyesült erővel küzd előmenetelért, előbb-utóbb saját homlokára tűzi a diadal repkényét.”

A következő 1846. évben ismételt jöveletekor még ellátogatott az akkor nemrég felépült Collegium új épületébe is, a nagymultú anyakönyvtárban, a szintén meglévő nevezetes emlékkönyvbe írta bele örök emlékezetre ezeket az általánosan ismert sorokat: „Magyar-Ország rosszul volt, meglehetősen van, jobban lesz. Aug. 5. 1846.” Ebből keletkezett Széchenyi István híressé vált szálló igéje.

Sőt még szívesen szakított időt magának arra is, hogy kikocsizzon a város parádés ötös fogatán a Nagyerdőre is, hogy megtekintse az azelőtt negyedszázaddal, huszárkapitány korában ültetett nevezetes Simonyi-gátat is, minden bizonnyal kedves fiatalkori emlékeinek felelevenítésére.